

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (HE 106/2017 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 26.10.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö
- vanhempi osastoesiupseeri, kommodori Pasi Rantakari, puolustusministeriö
- henkilöstöpäällikkö, kontra-amiraali Timo Junttila, Pääesikunta
- suunnittelupäällikkö, prikaatikenraali Vesa Virtanen, Pääesikunta
- suunnitteluosaston apul.osastopäällikkö, eversti Asko Kopra, Maavoimien esikunta
- osastopäällikkö, kommodori Veli-Petteri Valkamo, Merivoimien esikunta
- Ilmavoimien komentajan edustaja Aki Puustinen, Pääesikunta
- tutkija Anitta Hannola, Puolustusvoimien tutkimuslaitos
- pääsihteeri Hannu Sipilä, Upseeriliitto ry
- valtakunnallinen pääluottamusmies Jyrki Surkka, Aliupseeriliitto ry
- pääluottamusmies Juha Susi, Päälystöliitto ry
- puheenjohtaja Marja-Leena Karekivi, Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry
- toiminnanjohtaja Pertti Laatikainen, Maanpuolustuskoulutusyhdistys
- toiminnanjohtaja Janne Kosonen, Suomen Reserviupseeriliitto ry
- varapuheenjohtaja Ismo Nöjd, Reserviläisliitto ry
- pääsihteeri Tuija Karanko, Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Puolustusselonteossa linjattiin Suomen puolustuksen kehitysnäkymiä 2020-luvun puoliväliin saakka. Valiokunta on puolustuselontekoa koskevassa mietinnössään (PuVM 4/2017 vp) katta-

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

vasti käsitellyt niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat Suomen puolustuksen kehittämiseen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Valiokunta totesi mietinnössään, että Suomen puolustuspoliittinen linja ei ole altis suhdannevaihteluille. Suomen puolustusratkaisun strategisia perusvalintoja ovat koko maan puolustaminen, yleinen asevelvollisuus ja sotilaallinen liittoutumattomuus. Yleinen asevelvollisuus on keskeinen osa Suomen puolustusratkaisua. Reservin merkitys sodan ajan joukoissa on ratkaiseva, sillä sodan ajan joukoista yli 95 prosenttia on reserviläisiä. Puolustusvoimien tulee kyetä vastaamaan sekä perinteisiin sotilaallisiin uhkiin että laaja-alaisempiin uhkiin. Laaja-alaisen uhkien torjunnassa korostuu tiivis viranomaisyhteistyö.

Mietinnössä korostettiin, että Suomen puolustusratkaisu kestää toimintaympäristön muutoksesta aiheutuvat paineet, mutta alueellista puolustusta on kehitettävä ympäristön kehityksen mukaisesti. Tämä vaatii myös riittäviä panostuksia erityisesti materiaaliseen valmiuteen. Uskottavan puolustuskyvyn ylläpitäminen vaatii kaikkien kolmen puolustushaaran suorituskyvyn ylläpitämistä sekä esimerkiksi kyberturvallisuuden ja -puolustuksen kehittämistä.

Valiokunta toteaa, että puolustusministeriön hallinnonalan talousarvioesitys vuodelle 2018 perustuu puolustuselonteossa esitettyihin linjauksiin. Tätä taustaa vasten valmiuteen ja hankintabudjettiin esitetyt korotukset ovat valiokunnan mielestä perusteltuja. Valiokunnan erityishuolenaiheet, joihin myös tässä lausunnossa pitkälti keskitytään, ovat olleet puolustusvoimauudistuksen jälkeisessä ajassa materiaalihankintabudjetin riittävyys sekä puolustusvoimien palkatun henkilöstön mitoitus suhteessa muuttuneen turvallisuusympäristön vaatimuksiin.

Puolustusbudjetti vuodelle 2018

Puolustusministeriön hallinnonalalle esitetään määrärahoja 2 872 miljoonaa euroa. Tästä on kehykseen kuuluvia menoja 2 500 miljoonaa euroa ja kehyksen ulkopuolisia arvonlisäveromenoja 372 miljoonaa euroa. Puolustusministeriön pääluokan menojen osuus vuodelle 2018 ennustetusta bruttokansantuotteesta on 1,24 prosenttia (v. 2017: 1,26 prosenttia).

Valiokunta huomauttaa, että Naton/SIPRI:n käyttämällä laskutavalla Suomen puolustusmenojen BKT-osuus on noin 0,2—0,3 prosenttiyksikköä tätä suurempi riippuen siitä, kuinka suuri osa Rajavartiolaitoksen menoista lasketaan mukaan puolustusmenoihin. Valiokunta pitää hyvänä puolustusministeriön tavoitetta muuttaa Suomen puolustusbudjetin laskentamallia vertailukelpoiseksi muiden maiden kanssa. Kansainvälisesti vertailukelpoinen laskentamalli antaa myös signaalin ympäröivään maailmaan siitä, että Suomi ottaa puolustuskykynsä ylläpitämisen ja kehittämisen vakavasti.

Sotilaallisen maanpuolustuksen määrärahoista ilman arvonlisäveromenoja on suunniteltu käytettävän noin 941 miljoonaa euroa (39 prosenttia) materiaaliseen valmiuteen. Puolustusmateriaalihankintojen osuus on tästä 483 miljoonaa euroa (noin 20 prosenttia). Puolustusvoimien toimintamäärärahoista on suunniteltu käytettävän lisäksi materiaalin kunnossapitoon ja joukkojen varustamiseen noin 458 miljoonaa euroa.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

Vuoden 2018 puolustusbudjetin painopistealueet

Saadun selvityksen mukaan talousarvioesitys sisältää kevään 2017 julkisen talouden suunnitelmassa sovittun 50 miljoonan euron lisäyksen turvallisuusympäristön muutoksen edellyttämään valmiuden parantamiseen. Valiokunta pitää määrärahaa erittäin tarpeellisena.

Talousarvioesitys sisältää myös hallitusohjelmassa mainitun määrärahalisäyksen materiaalien suorituskykypuutteiden korjaamiseen: summa kasvaa kuluvalle vuodelle myönnetystä 80 miljoonasta eurosta 110 miljoonaa euroon vuonna 2018. Hallitusohjelman ja julkisen talouden suunnitelman mukaan tämä lisäys tulee edelleen kasvamaan asteittain siten, että vuonna 2019 se on 130 miljoonaa euroa ja vuonna 2020 150 miljoonaa euroa lähtötilanteeseen nähden. Puolustusselonteossa todetaan, että puolustusvoimien materiaali-investointitason säilyttämisen edellyttämän vuotuisen lisäresurssitarpeen arvioidaan parlamentaarisen selvitysryhmän (Puolustuksen pitkän aikavälin haasteet, 2014) suositusten mukaisesti olevan 150 miljoonaa euroa indeksikorotusten lisäksi vuodesta 2021 alkaen.

Saadun selvityksen mukaan vuonna 2018 uuden kaluston hankintaan on käytettävissä varsinaisen 483 miljoonan euron lisäksi myös tietty osuus 458 miljoonan euron toimintamenobudjetista. Toimintamenobudjetista hankitaan materiaalia ensi vuonna 78 miljoonalla eurolla. Uuden materiaalin ostoon on käytettävissä siis yhteensä 561 miljoonaa euroa eli noin 23 prosenttia kokonaisbudjetista. Valiokunta toteaa, että vuosina 1980—2012 puolustusbudjetista käytettiin materiaalihankintoihin keskimäärin 32 prosenttia: tästä tasosta ollaan nyt merkittävästi jäljessä. Valiokunta ilmaisee huolensa siitä, pystytäänkö alle 600 miljoonan euron hankintabudjetilla — maa- ja merivoimien strategiset hankinnat tulevat tämän perusbudjetin päälle — rahoittamaan jatkossa puolustushaarojen yhteisten kykyjen kehittäminen ja maavoimien hankinnat.

Valiokunta huomauttaa, että maavoimien kehittämiseen on tarkoitus käyttää seuraavien 10 vuoden aikana noin kolme miljardia euroa. Samaan aikaan puolustusmateriaali kallistuu keskimäärin 5—7 prosenttia vuodessa. Budjetin riittävyyttä jatkossa vaikeuttaa myös se, että globaalin turvallisuustilanteen kiristyessä Suomen puolustukseen sopivan käytetyn kaluston hankinnat maailmalta käyvät yhä vaikeammiksi.

Puolustusvoimauudistus ja henkilöstöä koskevat linjaukset

Turvallisuusympäristön muutokset suhteessa puolustusvoimien henkilöstörakenteeseen

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimauudistusta tehtäessä ja puolustusvoimien vahvuutta pienennettäessä lähes 2 500 hengellä nykyiseen 12 000 hengen vahvuuteen ei ollut nähtävissä, millaisessa turvallisuusympäristössä puolustusvoimat joutuu toimimaan tämän vuosikymmenen loppupuolella ja 2020-luvulla. Puolustusvoimauudistuksen jälkeisen palkatun henkilöstön määrä on puolustusselonteon mukaan vähimmäistarve puolustusvoimien nykyisten tehtävien toteuttamiseksi.

Saadun selvityksen mukaan ainoastaan tehtäväkokoontamiseen kuuluvien tehtävien ja virkojen täyttämiseen on olemassa rahoitus. Tämä mahdollistaa tehtäväkokoontamisen virka- ja henkilöstöryhmämuutokset 12 000 tehtävän sisällä. Esimerkiksi opistoupseerien eläkepoistuman seurauk-

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

sena avautuvien tehtävien muuttamiseksi tarvitaan käytettävissä olevia virkoja. Noin 1 800 opistoupseerin tehtävästä vapautuu eläkepoistuman myötä vuosittain 50—150 opistoupseerin tehtävää, ja korvaava henkilöstöryhmä määritetään tehtävässä tarvittavan osaamisen perusteella. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan opistoupseereilta vapautuvia tehtäviä siirtyy kaikille henkilöstöryhmille pääosan erityisesti kouluttajatehtävistä kohdentuessa aliupseeristolle.

Puolustuselonteon mukaan sodan ajan joukkorakenne määrittää puolustusvoimien henkilöstörakenteen. Lisäksi joukkorakenteeseen vaikuttavat puolustusvoimien rahoituskehys, tehtävät sekä puolustusvoimien uusien suorituskkyjen ja valtion toimintamallien kehittäminen. Henkilöstövoimavaroja kohdennetaan puolustusvoimien ydintehtäviin, kuten toimintavalmiuden ylläpitämiseen, asevelvollisten kouluttamiseen sekä uusien suorituskkyjen ylläpidon ja kehittämisen edellyttämiin tehtäviin. Selonteossa todetaan edelleen, että puolustushallinto toimeenpanee sisäistä säästösuunnitelmaa, jolla pyritään vastaamaan tehtyihin kehysleikkauksiin sekä hallitsemaan kustannus- ja menopaineita. Puolustusvoimien toimintatapojen ja henkilöstöjärjestelmän kehittämisessä keskitytään ydintoimintaan ja tavoitellaan kustannustehokkuutta. Kumppanuuk-sissa tavoitellaan palvelujen ja valmiuden varmistamista kaikissa oloissa kustannustehokkaasti.

Valiokunta toteaa, että valmiudellisten tehtävien lisäksi puolustusvoimilla on myös muita osa-alueita, jotka vaativat aiempaa huomattavasti enemmän resursointia. Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimat on määrätietoisesti kehittänyt kyberpuolustusvalmiuksiaan. Tämä tulee merkitsemään myös aiempaa merkittävästi suuremman henkilötyövuosimäärän kohdentamista tulevina vuosina uusiin kyberpuolustuksen tehtäviin. Valiokunta pitää selvänä, että myös eduskunnan kä-sittelyyn alkuvuodesta 2018 saapuva tiedustelulainsäädäntöpaketti tulee voimaan astuessaan merkitsemään lisäyötaakkaa puolustusvoimien henkilöstölle.

Puolustushallinnossa on vuoden 2015 jälkeen ollut tavoitteena kouluttaa vähintään 18 000 reserviläistä kertausharjoituksissa. Tämä tavoite on asetettu myös vuodelle 2018. Saadun selvityksen mukaan puolustusvoimien palkattu henkilökunta pystyy selviytymään tällaisesta harjoitusmäärästä, mutta henkilöstön jaksamisen näkökulmasta kertausharjoituksia ei ole mahdollista nostaa. Sama henkilöstö vastaa niin varusmiesten kuin reserviläisten kouluttamisesta ilman, että koulutusjaksojen väliin jää riittävästi aikaa lepoon ja suunnitteluun. Vastaavat haasteet rasittavat samalla myös tukiorganisaatioita ja huoltoa: kertausharjoitusten määrien lisääminen edellyttää tukipalveluita lähes kaikkina viikonpäivinä. Lisäksi koulutuskalusto on jatkuvassa käytössä, jolloin huollolle ja kunnossapidolle ei jää riittävästi aikaa.

Valiokunta huomauttaa, että puolustuselonteossa sodan ajan vahvuutta nostetaan 50 000 hengellä koostuen sekä reserviläisistä että valmiusvarusmiehistä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan etenkin paikallisjoukkojen koulutuksessa voidaan hyödyntää Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen kursseja. Tästä huolimatta valiokunta pitää selvänä, että kertausharjoitusmäärän maltilliseen nostamiseen nykyisestä on olemassa selkeät operatiiviset perusteet. Puolustusvoimien nykyisen henkilöstömäärän riittävyttä on arvioitava myös tästä näkökulmasta.

Sopimussotilaiden merkitys

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan puolustusvoimat on rekrytoinut viime vuosina noin 200 sopimussotilasta lyhytaikaisiin palvelussuhteisiin, tämä tavoitetaso on asetettu myös vuonna

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

2018. Sopimussotilaiksi rekrytoidaan varusmiespalveluksen tai naisten vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita henkilöitä varusmieskoulutusta antaviin joukko-osastoihin. Sopimussotilaat nimitetään valtion virkamieslain 9 §:n 1 momentin nojalla määrääjäksi virkasuhteeseen pääosin kouluttajan tehtävään.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan sopimussotilasjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa riittävä kouluttajamäärä varusmieskoulutusta antavissa joukoissa. Tavoitteena on, että koulutusjoukkuetta kohden on kaksi ammattisotilasta sekä vähintään 0,5 sopimussotilaan henkilötyövuoden kohdennus. Saadun selvityksen mukaan tällä suunnittelumallilla tavoitellaan laadullisesti korkeatasoista koulutusta, henkilöstön joustavaa käyttöä, toimivaa vuosilomasuunnittelua ja työssäjaksamisen parantamista.

Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan sopimussotilastehtävät ovat myös tärkeä rekrytointiväylä upseerin ja aliupseerin tehtäviin. Sopimussotilaan virkasuhteen kesto on tyypillisesti 3—6 kuukautta, jotta mahdollisimman moni saisi tuntumaa sotilaan ammattiin ja kokemusta puolustusvoimista työnantajana. Noin puolet vuosittain rekrytoitavista sopimussotilaista hakeutuu ammattisotilaan uralle.

Valiokunta toteaa, että sopimussotilasjärjestelmälle on olemassa selkeä tarve muun muassa rekrytointikanavana ammattisotilaan uralle. Valiokunnan mielestä on kuitenkin selvää, että sopimussotilaiden osaamis pohja on huomattavasti kapeampi kuin esimerkiksi ammattialiupseereiden, sopimussotilailla ei voida korvata ammattisotilaiden vajetta.

Yhteenveto henkilöstön asemasta

Valiokunta on huolissaan puolustusvoimien ammattisotilaiden ja siviilihenkilöiden jaksamisesta. Sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaympäristön muutoksesta johtuva sotilaallisen valmiuden tehostaminen, uudet valmiudelliset järjestelyt ja muut uudet tehtävät toteutetaan samalla henkilöstöllä, jota käytetään varusmiesten ja reserviläisten kouluttamiseen.

Saamaansa selvitykseen perustuen valiokunta toteaa, että puolustusvoimat on pitkäjänteisesti toiminut hyvän työnantajan periaatteiden mukaisesti, kiinnittänyt asianmukaisesti huomiota henkilöstön työssäjaksamiseen ja puuttanut ripeästi tilanteisiin, joissa työuupumusta on havaittu. Perusongelma on, että puolustusvoimien nykyinen noin 12 000 hengen vahvuus on alimitoitettu suhteessa tehtäväkenttään, tätä seikkaa ei voi korjata hyvälläkään henkilöstöpolitiikalla.

Vapaaehtoinen maanpuolustus

Vapaaehtoisella maanpuolustustyöllä on valiokunnan mielestä suuri merkitys suomalaisen puolustusjärjestelmän uskottavuuden ja korkean maanpuolustustahdon kannalta. Vapaaehtoinen maanpuolustustyö tarjoaa reserviläisille arvokkaan kanavan täydentää osaamistaan ja sotilastaitojaan.

Valiokunta toteaa, että maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen osoitettu noin kahden miljoonan euron vuosittainen tuki on kustannustehokas keino tukea Suomen puolustusta. Valio-

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

kunta pitää hyvänä, että vuoden 2018 budjettiesityksessä ei olla esittämässä leikkausta vapaaehtoisen maanpuolustuksen rahoitukseen.

Suomalaisen puolustusteollisuuden asemasta

Suomalainen puolustusteollisuus työllistää suoraan 6 300 henkilöä, ja sillä on tärkeä rooli Suomen puolustusratkaisussa, erityisesti sotilaallisen huoltovarmuuden ja järjestelmien ylläpitökyvyn kannalta. Asejärjestelmien toimivuuden ja työllisyyden kannalta on tärkeää, että kalustoa voidaan valmistaa, huoltaa, korjata ja päivittää kotimaassa mahdollisimman paljon. Valiokunta pitää tärkeänä, että suomalainen puolustusvälineiteollisuus on tiiviisti mukana sekä HX- että Laitue2020 -hankkeiden valmistelussa, jotta kaluston huoltomalli olisi puolustusvoimien ja suomalaisen puolustusteollisuuden näkökulmasta mahdollisimman kustannustehokas ja toimiva niin rauhan aikana kuin kriisiolosuhteissakin.

Valiokunta viittaa tässä yhteydessä valtioneuvoston huhtikuussa 2016 hyväksymään periaatepäätökseen Suomen puolustuksen teknologisen ja teollisen perustan turvaamisesta. Päätöksessä määritetään Suomen puolustuksen kriittiset suorituskykyalueet sekä niiden hallinnan kannalta kriittiset teknologiat. Valiokunta pitää tärkeänä, että periaatepäätöksen mukaiset linjaukset myös käytännössä näkyvät puolustusvoimien hankintatoimissa. Valiokunta painottaa, että puolustusvoimien tulee tehdä hankintoja kotimaasta aina, kun se on huoltovarmuus- tai suorituskykyistä perusteltavissa — EU:n sisämarkkinoita koskeva sääntely mahdollistaa tämän.

Sotilaallinen kriisinhallinta

Sotilaallisen kriisinhallinnan kalustomenoihin esitetään 57 miljoonaa euroa vuodelle 2018. Lisäksi ulkoministeriön pääluokasta maksetaan palkkoja 52,6 miljoonaa euroa. Yhteensä sotilaallisen kriisinhallinnan kustannukset ovat siis noin 110 miljoonaa euroa ensi vuonna, mikäli uusia operaatioita ei käynnistetä. Tällä kokonaispanostuksella voidaan eri operaatioissa ylläpitää noin 500—520 sotilaan vahvuus.

Valiokunta toteaa, että puolustusvoimien neljäs lakisäätöinen tehtävä on osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan ja sotilastehtäviin muussa kansainvälisessä kriisinhallinnassa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kantahenkilökunnan osuus kriisinhallintaoperaatioissa on nyt noin 20 prosenttia. Henkilöstön kokonaismäärä ja palkatun henkilöstön osuus vaihtelevat meneillään olevien operaatioiden mukaan. Valiokunta yhtyy samaansa selvitykseen siitä, että kansainväliset tehtävät ovat tärkeä osa henkilöstön ammattitaidon kehittämistä ja tehtäväkiertoa kaikissa puolustusvoimien henkilöstöryhmissä.

Valiokunta toteaa, että sotilaallisen kriisinhallintaosallistumisen hyödyt ovat selvät myös kansallisen puolustuksen kehittämisen näkökulmasta. Sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuminen mahdollistaa koulutuksen, kaluston ja taktiikoiden kehittämisen vaativissa olosuhteissa. Lisäksi osallistuminen vaativiin kriisinhallintaoperaatioihin osoittaa ulospäin suomalaisen reserviläisarmeijan osaamistason.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

Maavoimien näkökulmasta tärkeimmät operaatiot ovat Libanon (UNIFIL) ja Irak (OIR). Saadun selvityksen mukaan UNIFIL-operaation erityishyötynä voidaan pitää sitä, että yhdessä kriisinhallintaoperaatiossa saadaan kokemusta toimimisesta komppaniakokoonpanossa.

Valiokunta on aiemmin kiinnittänyt huomiota siihen, että Suomen operaatio-osallistuminen on liian pirstaloitunutta. Tätä taustaa vasten on hyvä, että vuonna 2004 alkaneesta Bosnian Althea-operaatiosta saadaan suomalaisjoukot kotiutettua ensi vuonna.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok
varapuheenjohtaja Mika Kari sd
jäsen Thomas Blomqvist r
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Antti Kaikkonen kesk
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Lea Mäkipää si
jäsen Sirpa Paatero sd
jäsen Markku Pakkanen kesk
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Mikko Savola kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

Eriävä mielipide

Perustelut

Puolustusvaliokunnan lausunnossa on eritelty hyvin puolustusministeriön pääluokan määräraha-tarpeet, tilanne ja osa tulevan ajan sitoumuksista. Suomessa tehdään historian suurimmat hankin-tapäätökset tällä ja seuraavalla eduskuntakaudella, puolustusvoimain rakenneuudistus aiheutti omat paineensa puolustushallinnon toimintaan, ja taannoisessa parlamentaarisessa työryhmässä sitouduttiin merkittäviin puolustusmäärärahojen tasokorotuksiin.

Myös toimintaympäristö on muuttunut. Valitettavasti hallituksen talousarvioesityksessä puolus-tusministeriön pääluokassa toimintaympäristön kuvaus tukeutuu enemmän puolustuselonteon yksipuoliseen ja värittyneeseen kuvaukseen kuin eduskunnan ilmaisemaan tahtoon.

Taloudellisia sitoumuksia ja poliittisia ratkaisuja tulee harkita entistä tarkemmin. Eduskunnan on äärimmäisen vaikea saada kokonaiskäsitys puolustusmäärärahojen tasosta ja kohdentamisesta yhtä vuotta pidemmällä aikaa. Samaan aikaan työntekijöiden tilanne ja työssäjaksaminen vaikeu-tuvat. Työuupumus on liiankin tuttua puolustushallinnon siviili- ja sotilashenkilöstölle.

Puolustusbudjetin mittaustapa

Puolustusministeriön tavoite on muuttaa Suomen puolustusbudjetin laskentatapa Nato-mallin mukaiseksi. Vaikka laskentatapa olisi yhdenmukainen ja vertailukelpoinen muiden maiden kans-sa, ei sillä saavuteta mitään käytännön hyötyä. Suomen puolustusvoimien suorituskykyä arvioi-daan muuten kuin yhden prosenttiluvun mukaan.

Yhdenmukaista mittaustapaa voidaan käyttää poliittiseen painostukseen myös sellaista maata vastaan, joka ei ole Naton jäsen. Esimerkiksi Suomi täyttää Naton vaateen kahden prosentin BKT-osuudesta puolustusmenoihin strategisten hankintojen (HX ja Laivue 2020) jälkeen. Sen li-säksi tulevat EU:n syvenevän puolustusyhteistyön kustannukset.

Puolustusmenojen suuruus ja kokonaismenojen kehittyminen

Puolustusmenoihin on tehty ja tullaan tekemään merkittäviä lisäyksiä ja uusia linjauksia, jotka vaikuttavat kokonaisuuteen:

- vuositasolla 50 milj. euroa lisää valmiuden parantamiseen,
- asteittain vuosina 2017—2020 nouseva määräraha materiaalihankintoihin nousseen vuo-teen 2021 mennessä 150 milj. euroa vuositasolla,
- paine korottaa materiaalihankintojen osuus puolustusmenoista kolmasosaan (nyt n. nel-jännes),
- puolustusmateriaali kallistuu 5—7 prosenttia vuodessa,
- Laivue 2020 -hankkeen rinnalla kulkee muuta rahoitusta aiemmin ilmoitetun 1,2 miljar-din euron lisäksi 80—100 milj. euroa muina hankintoina.

Valiokunnan lausunto PuVL 9/2017 vp

Strategiset hankkeet ovat mittaluokaltaan valtavan suuria. HX-hanke lienee Suomen historian suurin yksittäinen hankintapäätös. Jos oletetaan, että strategiset hankinnat tehdään ilmoitetun mukaisesti ja kaikki aiemmat päätetyt määrärahalisäykset toteutuvat, nousee Suomen puolustusmenojen BKT-osuus reilusti yli kahden prosentin. Sen lisäksi tulevat Euroopan unionin puolustusrahaston ja syvenevän puolustusyhteistyön aiheuttamat kustannukset.

Henkilöstön asema

Puolustusvaliokunnalle on jo pidemmän aikaa raportoitu henkilöstön jaksamiseen liittyvistä ongelmista. On hyvä, että valiokunta kiinnittää siihen vakavaa huomiota, mutta johtopäätökset jäävät tekemättä. Jos materiaalihankintoja paisutetaan kaavailusti, tulee yleisen hyväksynnän sietoraja vastaan ennemmin tai myöhemmin. Siinä tilanteessa henkilöstö joutuu vieläkin vaikeampaan asemaan ilman, että entisiäkään ongelmia on ratkaistu.

Henkilöstöä kuormittavat huomattavasti myös kybervalmistautuminen, tiedustelulait ja strategisten hankintojen valmistelu. Oikea marssijärjestys olisi toimia henkilöstönäkölle edellä, koska se on yleisen asevelvollisuuden ohella puolustuskyvyn ja -tahdon merkittävin perusta.

Vapaaehtoinen maanpuolustus

Vapaaehtoinen maanpuolustus on tärkeä osa maanpuolustusta. Siksi sen resurssit on turvattava pidemmällä aikavälillä ja ennakoidusti. Kuluvana vuonna tässä asiassa onkin päästy eteenpäin.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen rooli ja rajapinta virallisiin organisaatioihin on pidettävä selvänä. Puolustusvaliokunta olisi voinut näkemyksensä tuoda esille, että vapaaehtoista maanpuolustusta tulee kehittää nykyiseltä pohjalta. Se turvaa omaehtoisen toiminnan autonomian ja toisaalta rajaa toiminta-alueen ja -roolin selkeästi suhteessa valtiovaltaan.

Toimintaympäristön kuvaus

Puolustusministeriön hallinnonalan pääluokan toimintaympäristön kuvaus tukeutuu puolustusselontekoon eikä eduskunnan selkeästi ilmaisemaan tahtoon. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon, seurantaryhmän työn ja puolustusselonteon käsittelyn yhteydessä selontekotekstien ja valiokuntien näkemysero tuli selväksi. Siitä syystä mm. talousarvioesityksessä eduskunnan äskettäin muotoilema tahto tulisi ottaa lähtökohdaksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 25.10.2017

Markus Mustajärvi vas